

İdam Edilen Bir Kadın Mistik: Marguerite Porete ve Mistik Düşünceleri

► Araştırma makalesi / Research article

Halil TEMİZTÜK

Doç. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı / Assoc. Prof., Tekirdağ Namık Kemal University, Faculty of Theology, Department of History of Religions | ROR ID: [01a0mk874](https://orcid.org/01a0mk874) | Tekirdağ, Türkiye

ORCID: [0000-0002-4564-5561](https://orcid.org/0000-0002-4564-5561) | htemizturk@nku.edu.tr

Atf: Temiztürk, Halil. "İdam Edilen Bir Kadın Mistik: Marguerite Porete ve Mistik Düşünceleri". *Milel ve Nibal* 21/2 (2024), 183-203.

Öz

Marguerite Porete (ö.1310) *Le Miroir Des Âmes Simples* (Saf Ruhların Aynası) kitabıyla tanınan ve Kilise'nin engizisyonuna uğramış mistik bir kadındır. Fransızca yazdığı eserinde savunduğu ilahi aşk, benliğin yok edilmesi ve kilise otoritesine meydan okuması nedeniyle soruşturulmaya uğramış ve 1310 yılında Paris'te kazıkta yakılmış, böylelikle Kilise tarafından idama mahkum edilen ilk kadın mistik olarak tarihe geçmiştir. Porete'nin idamının arkasında hangi dinamikler vardır? Onun bir heretik olarak idamı Kilise-mistikler arasındaki gerilimin bir yansıması mıdır veya sadece kadınlara yönelik bir gözdağı mıdır? Çalışmada bu sorulara, Kilise ve mistikler arasındaki ilişkiler çerçevesinde cevaplar aranmıştır. Porete'nin sadece görüşleri veya kadın olması nedeniyle idam edildiği yönündeki bazı indirgemeci yaklaşımlara eleştiri getirilerek, onun idamının arka planında yatan etmenler tartışılmıştır. Ayrıca Tanrı ile bir olma ve benliğin yok edilmesi gibi Hıristiyan mistisizmde öne çıkan fenomenlere değinilmiştir. Çalışmanın Hıristiyan mistik geleneği ve Kilise arasındaki ilişkilerin tarihsel sürecini ve dinamiklerine ışık tutması amaçlanmaktadır. Çalışmada Porete özelinde Kilise ve mistiklere yönelik tarihsel ve mukayeseli bir yöntem benimsenirken, mistik kavramlar fenomenolojik bir metotla ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Hıristiyanlık, Mistisizm, Kadın, Marguerite Porete.

An Executed Mystic Women: Marguerite Porete and Her Mystical Thoughts

Cite as: Temiztürk, Halil. "An Executed Mystic Women: Marguerite Porete and Her Mystical Thoughts". *Milel ve Nibal* 21/2 (2024), 183-203.

Abstract

Marguerite Porete (d. 1310) is recognized for her book *Le Miroir Des Âmes Simples* (The Mirror of Simple Souls) and as a mystic woman who was subjected to the Church's inquisition. She was investigated both for her advocacy of divine love and the annihilation of the soul, in her book written in French, and for challenging church authority. She was burned at the stake in Paris in 1310, so she became the first female mystic to be sentenced to death by the Church. What were the dynamics behind Porete's execution? Was her execution as a heretic a reflection of the tension between the Church and mystics, or was it simply an intimidation against women? The study seeks to answer these questions within the framework of the relations between the Church and mystics. It is criticized reductionist approaches that argue that Porete was executed simply because of her views or simply because she was a woman. It is attempted to reveal the factors behind her execution. Also discussed are phenomena prominent in Christian mysticism, such as the union with God and the annihilation of the self. The study aims to shed light on the historical process and dynamics of the relations between the Christian mystical tradition and the Church. In the study, a historical and comparative method is preferred for the Church and mystics, especially for the life of Porete while mystical concepts are discussed with a phenomenological method.

Keywords: History of Religions, Christianity, Mysticism, Women, Marguerite Porete.

Giriş

Grek geleneğinde kutsalın sırlı bilgisine erişmek anlamında kullanılan mistisizm, geçmişten günümüze farklı geleneklerde yaşamaya devam etmektedir.¹ Mistisizm, çeşitli dinlerin içlerinde ortaya çıkan ve onların derunî/ruhanî yönlerini teşkil eden veya herhangi bir dinî geleneğe bağlı olmadan gelişip temelde aşkın varlıkla bir olma tecrübesine odaklanan düşünce ve pratiklerdir. Mistik gelenekler, geçmişten günümüze taşıdıkları gizem ve tatbik ettikleri hayat tarzıyla taraftar toplamış olsa da kurumsal dinlerin temsilcileri tarafından zaman zaman eleştirilmişlerdir. Çeşitli mistisizm türleri ve bunlara ait farklı problemler bulunsa da esasen mistik geleneklere yönelik eleştirileri iki maddede toplamak mümkündür. Bu eleştirilerden biri mistiklerin, sezgiye ve bireysel dinî tecrübeye dayalı subjektif deneyimlerinin nasıl doğrulanacağı ve onların Tanrı ile doğrudan kurduklarını düşündükleri bu epistemolojinin mahiyetinin nasıl test edileceğidir. Çünkü mistiklere göre bu bağ, bilgiden ziyade yaşanan hâl dayanır. Bu hâl, irfanî bir aktarımdır ve kişiye özeldir, dolayısıyla doğrudan bir gizem taşımakta ve başkasına tam açıklanamamaktadır. Diğer bir eleştiri konusu ise, şerî hükümler ve standart hale gelmiş ibadet ve ritüellere önem veren kurumsal dinî geleneklere nazaran, hakikat kabul edilen kutsala doğrudan ulaşmayı hedefleyen mistiklerin bu hususları ikinci planda görmeleridir.²

Tarihsel süreçte kurumsal dinler ile onların mistik yorumlarının zaman zaman çatıştıkları bilinmektedir. Kabalacılık, Hıristiyan mistisizmi ve sufiliğin tarihsel süreçte yaşadıkları ortodoksi-heresi³ tartışmaları bu duruma örnek teşkil etmektedir. Esasen çeşitli dinler için ortodoksi ve heresi kavramları kullanılsa da genelde bu kavramlar Hıristiyanlıkla özdeşleşmiştir.⁴ Hıristiyanlık tarihi açısından özellikle Kilise'nin⁵ Roma İmparatorluğunun hiyerarşik düzenini miras alması ve artık yeni bir Roma-Katolik geleneği oluşturmasıyla beraber heretik kabul edilen kişi ve hareketlere karşı baskı artmıştır. Kilise merkeze alındığında gnostik hareketler, Valdensiyenler⁶, Katharlar⁷ ve Protestan reformcular gibi

¹ Geoffrey Parrinder, *Mysticism in the World's Religions* (Oxford: Oxford University Press, 1976), 8-9.

² Mistisizmin sahip olduğu temel özellikler ve eleştirilen noktaları için bk. İlhan Kutluer, "Mistisizm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2005).

³ Yunanca *orthos*/orthos (doğru) ve *doxa*/dokka (görüş, fikir) kelimelerinden oluşan ortodoksi, terim olarak bir dinin içerisinde farklı yorum biçimlerine karşı, hakiki/geçerli öğretinin temsilcisi olduğunu savunan dinî inançlardır. Heresi kavramı ise, ortodoksi tarafından tehlikeli ve sapkın kabul edilen inançlar için kullanılmaktadır. Bk. Robert S. Ellwood - Gregory D. Alles (ed.), *The Encyclopedia of World Religions* (New York: Facts on File, 2006), 197.

⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. Şinasi Gündüz, "Dinlerde Ayrılık ve Çatışma: Ortodoksi-Heresi Kavgası", *Journal of Istanbul University Faculty of Theology* 9 (2012).

⁵ Makalede büyük harfle yazılan "Kilise" kelimesi ile Roma Katolik Kilisesi kastedilmekte, küçük harfle yazılan "kilise" ise cemaat veya mezhep anlamında kullanılmıştır.

⁶ Waldensler veya Valdoculuk olarak da bilinen Valdensiyenler, Lyonlu Petrus Valdo tarafından 12. yüzyılda kurulan ve asketisizme önem veren bir gruptur. İtalya, İspanya ve Almanya gibi bölgelerde etkili olan Valdensiyenler, İsa Mesih'in öğretileri için yegâne kaynağın Kutsal Kitap olduğuna inanan ve Kilise öğretilerine karşı çıkan bir dinî topluluktur. Kilise'nin öğretilerinin havarilerin sade yaşamlarından uzaklaştığını savunan Valdensiyenler, tarihsel süreçte Kilise'nin baskılarına maruz kalmış ve topluluğun birçok üyesi öldürülmüştür. Bk. Joseph Visconti, *The Waldensian Way to God* (Maitland: Xulon Press, 2003); Peter Biller, *The Waldenses, 1170-1530: Between a Religious Order and a Church* (Aldershot: Routledge, 2001).

⁷ Düalist ve gnostik kökenli bir dinî topluluk olan Katharlar, 12. yüzyılda Fransa, İtalya ve güney Avrupa'da ortaya çıkmışlardır. Katharlar, bekarlığı esas almış ve Katolik inancının İsa'nın öğretilerinden tamamen uzaklaştığını savunmuşlardır. Ayrıntılı bilgi için bk. Sean Martin, *The Cathars: The Most Successful Heresy of the Middle Ages* (London: Pocket Essentials, 2014).

çeşitli heretikler ortaya çıkmıştır.⁸ Erken dönemde heretiklere sürgün, kilise görevinden atılma veya sessiz kalma cezaları verilirken, Augustinus'un Donatistler'i⁹ engellemek için siyasî erkin güç kullanması gerektiği yönündeki söylemleri sonrası hapis ve öldürme cezaları da uygulanmaya başlamıştır. Tarihsel süreç içerisinde, heretikler Kilise tarafından soruşturmaya tâbi tutulmuş ve cezalandırılmış veya Katharlar ve Albigensiyenler'e yapıldığı gibi Haçlı Seferlerine maruz kalmışlardır.¹⁰

Hıristiyan mistiklerin, Kilise ile en fazla çalıştığı/çatıştığı dönem olarak Orta çağ öne çıkmaktadır. Çünkü mistikler bir taraftan inancı korumakla Kilise'nin bir müttefiki olsa da diğer taraftan potansiyel tehdit olarak görülmüştür. Peki Kilise neden böyle bir reaksiyona girmiştir? Bu aslında dinî alanda farklı bir zümrenin Papalığa meydan okumasına engel olmak içindir. Çünkü Hıristiyan mistikler, havarilerin sade hayatına dönme arzusu ile din adamları, kadınlar, dullar, münzeviler ve diğer laikler üzerinde etkili rol modeller olarak görülmüştür. Bu toplumsal etkinin yanı sıra, mistiklerin kutsal metne ilişkin mistik/alegorik yorumları, vizyonlar ve ritüeller hususundaki farklı uygulamaları, Latince yerine yerel dilde yazılar yazmaya başlaması, onların Katolik Kilisesinin geleneksel yapısıyla farklılaşmalarına zemin hazırlamıştır.¹¹ Zamanla siyasî alanda da yegâne güç olan Kilise kurumu, elde ettiği otorite ile dinî mecrada da mistiklerin kendisine tabi olmasını sağlamış ve onların bağımsız bir dinî otorite olmalarını engellemek istemiştir. Kilise, mistiklerin kendilerine çizilen sınırlarda kalması halinde faydalı olacağına inandığı için bu çizgiyi aştığını düşündüğü mistikleri sıkı şekilde takip etmiş, denetlemiş ve bazen de cezalandırmıştır. Birçok mistiğin takibata uğradığı veya eserlerinin yasaklandığı zaman dilimi ise yaklaşık 11. ve 15. yüzyıl arasındaki dönemdir. Bu dönemde ezoterik öğretiler hakkındaki şüphelerin artması, bazı siyasilerin Kilise'ye karşı güç toplaması ve Katharlar ile Albigensiyenler gibi heretik grupların toplumdaki etkileri ve mistiklerin onlara benzemesi gibi sorunları beraberinde getirmiştir.¹² Bu dönemde Beghard ve Beguinelers, Lordlardlar, Los Alumbrados, Valdensiyenler ve Özgür Ruh Hareketi (Free Spirit) gibi mistik gruplar heretiklikle suçlanmışlar, öte yandan Bingenli Hildegard (1098-1179), Meister Eckhart (1260–1328) ve John Wyclif (öl. 1384) gibi mistikler zaman zaman Kilise sorgulamalarından nasiplerini almışlardır.

Bu çatışmanın bir örneği de makalede ele alınan Marguerite Porete ve onun dâhil olduğu Beguinelers grubudur. Beguinelers bir manastır kuralı altında yaşamayan ve diğer manastırlarda olduğu gibi manastırda kalma yemini etmeyen bağımsız mistik kadınlar olarak tanınmışlardır. Ancak onların Kilise'den bağımsız bir hayat tercih etmeleri, standart kilise

⁸ M. J. Edwards, *Catholicity and Heresy in the Early Church* (Farnham: Ashgate, 2009); Paul A. Hartog, *Orthodoxy and Heresy in Early Christian Contexts: Reconsidering the Bauer Thesis* (Wipf and Stock Publishers, 2015); Gerd Lüdemann, *Heretics: The Other Side of Early Christianity* (Louisville: Westminster John Knox Press, 1996); Randy Colver, *Heroes and Heretics in the Early Church* (Fairburne: Colver Publishing, 2009).

⁹ Kuzey Afrika'da 4. yüzyılda ortaya çıkmış, 5. yüzyıla kadar etkin olmuş Donatistler, heretik olarak kabul edilenlerin vaftizinin geçerli olamayacağını, din adamlarının tamamen saf ve temiz olmaları halinde yönettikleri ibadetlerin geçerli olabileceğini savunmuşlardır. O bölgede yaşayan ve Donatistleri yakınan taniyan Augustinus'un fikirleri siyasî iktidarın onlara karşı başlattığı takibatta etkili olmuştur. Bk. Geoffrey G. Willis, *Saint Augustine and the Donatist Controversy* (Oregon: Wipf and Stock Publishers, 2005).

¹⁰ Frank K. Flinn, *Encyclopedia of Catholicism* (New York: Facts on File, 2007), 346.

¹¹ Hayley Pangle, "Christian Mysticism as a Threat to Papal Traditions", *Grand Valley Journal of History* 1/1 (Şubat 2012), 1.; Ayrıntılı bilgi için bk. Halil Temiztürk, "Orta Çağ'da Kilise ve Hıristiyan Mistikler Arasındaki Ortodoksi ve Heresi Tartışmasının Temel Nedenleri", *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi* 5/1 (2022), 73-83.

¹² J. Patrick Hornbeck II, "Heresy", *The Wiley-Blackwell Companion to Christian Mysticism*, ed. Julia A. Lamm (West Sussex: Wiley-Blackwell, 2013), 90.

normları dışında kaldıkları ve yerleşik kilise geleneklerine ters düştükleri iddialarına sebep olmuştur.¹³ Bu süreçte Beguine karşıtı bu suçlamalar artmış, onlara ait mülklere el konulmuş ve cezalar verilmiştir.¹⁴ Nihayetinde Viyana konsilinde alınan *Ad nostrum* adlı kararlar Kilise'nin yasakladığı gruplardan biri haline gelmişlerdir. Beguinelere uygulanan bu kararı tetikleyen olayların başında, Porete'nin idamı gelmektedir.

Bu bağlamda makalede Kilise tarafından heretik kabul edilen bir mistik olan Porete'nin hayatı, düşünceleri ve onu idama götüren etmenler ele alınmaktadır. Orta Çağ'da hem mistik hareketlerin hem de kadın mistiklerin öne çıktığı bir zaman diliminde yaşayan Porete, her ne kadar heretik kabul edilse de Hıristiyan mistik geleneğinde adından söz ettirmiştir. Hıristiyan mistisizm çalışmalarının önde gelen araştırmacılarından biri olan Bernard McGinn, kendisini, Hadewijch (1200-1260), Folignolu Angela (1248-1309) ile birlikte "kadın evanjelistler" olarak adlandırmıştır.¹⁵ İdamının ardından kendisine ve eserine getirilen yasaklar nedeniyle tarih sahnesinden silinmeye başlamıştır. Peter Dronke'nin ifadesiyle 13. yüzyılın en önemli mistiklerinden olan Porete, bu yasaklar nedeniyle uzun süre unutulup girmiştir.¹⁶ Ancak yakın dönemden itibaren kendisi hakkında Batı'da yapılan çalışmalar artmış, el yazmaları ve kroniklere dayanan bir tarihsel soruşturma yeniden başlamıştır.

Sözü edilen bu çalışmaların bir parçası olarak ülkemizdeki dinler tarihi araştırmalarına katkı sağlaması amacıyla makalede Porete'nin hayatı, eserinde yer alan mistik düşünceler ve onun Kilise tarafından neden heretik görüldüğü gibi hususlara değinilmektedir. Çalışmada Kilise'nin mistikleri hangi koşullarla kabul ettiği veya heretik gördüğü, Porete gibi bir örneklem üzerinden incelenmeye çalışılmıştır. Kilise'den bağımsız bir mistik geleneğin hangi koşullarda var olabileceği ve bir mistiğin neden idama mahkum edildiği gibi sorular makalenin yoğunlaştığı hususlardır. Makalede öncelikle Porete'nin hayatı, eserinde geçen düşünceler, Kilise ile ilişkileri ve yargılanmasına sebep olan Tanrı ile birleşme (union) ve benliğin yok edilmesi (annihilation) gibi mistik düşünceleri ele alınmıştır. Ayrıca onun idamının arkasında yatan çeşitli nedenler ortaya konarak, onun sadece bir kadın olduğu için ölüme mahkûm edildiği gibi indirgemeci yaklaşımların eksik yönlerine değinilmiştir. Ülkemizde Porete hakkında herhangi bir lisansüstü çalışma bulunmazken, sadece onun felsefi düşüncelerini feminizm perspektifinden ele alan bir makale bulunmaktadır.¹⁷ Dolayısıyla çalışmanın dinler tarihi perspektifi ve metodolojisi çerçevesinde alana katkı sağlaması hedeflenmektedir. Makalenin tarihsel bir kesit sunduğunu, bununla beraber Porete özelinde farklı mistiklerle karşılaştırmalar yapıldığını ve mistik kavramlara yoğunlaştığını söylemek mümkündür. Bu doğrultuda makalede farklı metot ve yaklaşımlar benimsenmiştir. Kilise ve mistikler arasındaki ilişkilerin seyri için tarihsel ve mukayeseli bir metodoloji takip edilirken, yukarıda sözü edilen ve Batı Hıristiyan mistisizminde öne çıkan kavramları incelerken fenomenolojik bir yöntem tercih edilmiştir.

¹³ Halil Temiztürk, "Kutsallık ve Heretiklik Arasında Bağımsız Mistik Kadınlar: Beguinelere", *Mevzu – Sosyal Bilimler Dergisi* 8 (2022), 48.

¹⁴ Robert E Lerner, *The Heresy of the Free Spirit in the Later Middle Ages* (Berkeley: University of California Press, 1972), 62.

¹⁵ Bernard McGinn, *The Flowering of Mysticism: Men and Women in the New Mysticism: 1200-1350* (New York: PublishDrive, 1998), 141.

¹⁶ Peter Dronke, *Women Writers of the Middle Ages: A Critical Study of Texts from Perpetua to Marguerite Porete* (Cambridge: Cambridge University Press, 1984), 200.

¹⁷ Eylem Canaslan, "Felsefi Teolojinin Unutulmuş İsmi: Marguerite Porete", *Fe Dergi* 13/1 (2021), 155-164.

1. Marguerite Porete'nin Hayatı

Batı Hıristiyan mistisizminin en tartışmalı mistiklerinden olan Porete hakkındaki bilgiler oldukça kısıtlıdır. Nitekim heretik kabul edilen ve eserleri yasaklanan bir mistik hakkındaki bilgilerin, Kilise perspektifinden gelen taraflı bir içeriğe sahip olabileceği veya bu bilgilerin birincil kaynaklar yerine tercüme vasıtasıyla bize aktarıldığını hatırd tutmak gereklidir. Özellikle onun engizisyon sürecini yöneten Dominiken rahip Parisli William'ın¹⁸ perspektiften gelen bu bilgilere ihtiyatla yaklaşılmalıdır. Bu kısıtlı bilgiler kendisi hakkındaki gizemi artırdığı için ona çok farklı sıfatlar yüklenmiştir. Onun bir mistik, âlim, şehit, şâir, heretik, kadın yazar, feminist önder, Beguine, Özgür Ruh taraftarı bir kadın veya dinî aktivist olduğunu kabul edenler olmuştur. Bu farklı portrelere rağmen Porete hakkında kroniklerden ve tarihi kayıtlardan kısmî bir biyografi çıkarmak mümkündür.¹⁹ Nangisli (Nancy) William'ın²⁰ kroniğinde geçtiği üzere onun bilinen adı Marguerite'dir ve Porete adı ona 1310 yılında Paris'te idam edildikten sonra verilmiştir.²¹ Doğum tarihi hakkında net bilgiler bulunmamakla birlikte, günümüzde Belçika sınırlarında kalan Hainaut bölgesinde²² 1248 veya 1250 yıllarında doğduğu düşünülmektedir. Bu bilgi, onun kitabını yasaklılar listesine alan Cambrai piskoposu Collemezzolu Guido'dan (görev süresi 1296-1306) gelmektedir. Guido, onu Özgür Ruh hareketinin etkili olduğu Hainaut'ta yaşayan bir Beguine olarak tanımlayarak, Marguerite'yi heretik gruplarla ilişkilendirmiş olabilir.²³

Porete hakkındaki bilgilerin azlığı, kendisinin bağımsız mistik kadın grubu olan Beguine'ler'e bağlı olup olmadığı tartışmalarına yol açmıştır. Walter Simons, onun ailesi hakkında fazla bilgi bulunmadığını, St. Elizabeth adlı Beguine grubuna dahil olduğu yönünde bazı bilgiler bulunduğunu, ancak buna yönelik net bir kanıt olmadığını belirtir.²⁴ Diğer kaynaklarda ise onun bir süre Beguine grubuna dahil olup ayrıldığı veya kendi grubunu korumak için onları terk ettiği ya da Beguine'lerin bir başka kolu olarak kendi evlerinde dinî bir hayat yaşayan kadınlardan biri olduğu gibi çeşitli teoriler ileri sürülmüştür.²⁵ Yakın dönemde Porete çalışmalarıyla tanınan Huanan Lu ise, onun Valenciennes şehrinde yer alan St. Elizabeth Beguine grubunun bir üyesi olduğunu mahkeme soruşturmalarında geçen arşiv belgelerine dayanarak ortaya koymuştur.²⁶ Öte yandan onun eserinde görülen Roma

¹⁸ Bazı kaynaklarda William of Humbert olarak geçen Parisli William, Fransa'da soylu bir aileden doğan bir Dominiken rahiptir. Fransa kralı IV Philip'in itiraftarı olan William özellikle heretiklerin engizisyon süreçleri yönetmekle tanınmıştır. bk. John Wainwright, "William of Paris", *The Catholic Encyclopedia*, ed. Charles Herbermann (New York: Robert Appleton Company, 1912), 15/636-637.

¹⁹ Hakkındaki kronikler ve mahkeme kayıtları için bk. Sean Field, *The Beguine, the Angel, and the Inquisitor: The Trials of Marguerite Porete and Guiard of Cressonessart* (Notre Dame/Indiana: University of Notre Dame Press, 2012), 209-220.

²⁰ Adını Fransa'nın Nancy şehrinde alan William, bir Benedikten rahibidir. 1300 veya 1303'de öldüğü düşünülen Willam Ortaçağ'ın önemli kronikçilerinden biridir. Bk. Patricius Schlager, "William of Nangis", *The Catholic Encyclopedia*, ed. Charles Herbermann (New York: Robert Appleton Company, 1912), 15/634.; Patricius Schlager, "William of Nangis", *Catholic Encyclopedia* (1912).

²¹ Sean Field, "Debating the Historical Marguerite Porete", *A Companion to Marguerite Porete and the Mirror of Simple Souls*, ed. Robert Stauffer - Wendy R. Terry (Leiden/Boston: Brill, 2017), 9.

²² Hainaut Belçika'nın güneybatı bölgesinde yer alan ve Mons ve Charleroi gibi şehirleri içine alan ve genellikle Fransızca konuşulan bir bölgedir.

²³ Field, *The Beguine, the Angel, and the Inquisitor*, 9.

²⁴ Walter Simons, *Cities of Ladies: Beguine Communities in the Medieval Low Countries, 12-1565* (Philadelphia, Pa: University of Pennsylvania Press, 2003), 315.

²⁵ Field, "Debating the Historical Marguerite Porete", 25.

²⁶ McGinn, *The Flowering of Mysticism*, 5.

edebiyatı, chanson²⁷ (şanson) gibi türlere dayalı şiirsel üslubun, şiir yarışmalarıyla tanınan Valenciennes şehrinde yaygın olduğu bilgisiyle Porete'nin orada yaşamış olabileceği ihtimalini güçlendirmiştir.²⁸ Ayrıca Viyana Konsili'nde (1311-1312) alınan *Ad nostrum* adlı belge ile Kilise'nin yasakladığı gruplara dahil edilen Beguine hareketine yönelik baskıların Porete'nin idamından hemen sonra olması da Porete-Beguineeler arasındaki bu bağlantıyı güçlendirmektedir.

Öte yandan onun Hildegard (öl. 1179), Nazarethli Beatrice (öl. 1268) veya Magdeburglu Mechthild (öl. 1282) gibi soylu bir sınıfa dahil olduğu veya iyi bir eğitim aldığına ilişkin net bilgiler yoktur.²⁹ Bazı araştırmacılar onun bir Beguine üyesi olmakla teoloji veya dil eğitimi alabilme imkanı olduğunu veya temel bir eğitim olsa da yine de eserlerini yazarken bir uzmandan yardım aldığını savunurlar. Örneğin Marie Bertho, Marguerite'nin profesyonel bir yazıcı ile çalıştığını belirtirken, Barbara Newman benzer şekilde onun çok sağlam bir dil ve teoloji eğitiminden geçmediğini, dolayısıyla eserini yazarken bu eksiliğinden dolayı uzman birinden yardım alma ihtimali olduğunu düşünür.³⁰ Dolayısıyla Porete'nin Hainaut şehrinde doğduğunu daha sonra Valenciennes şehrinde en azından bir süre Beguineeler grubuna bağlı olarak yaşayıp yine aynı şehirde idama mahkum edildiğini söyleyebiliriz.

2. Le Miroir Des Âmes Simples adlı Eseri

Marguerite Porete'nin yargılanmasına sebep olan eseri “Le Miroir des âmes simples”³¹, yani “Saf Ruhların Aynası” olarak Türkçe'ye çevirebileceğimiz çalışmasıdır.³² Eski Fransızca olarak yazılan eserin orijinal adı “Le Miroir des âmes simples et anéanties et qui seulement demeurent en vouloir et désir d'amour” şeklinde geçmektedir. Türkçe'ye ise “sadece irade ve arzusu kalıp tamamen yok olmuş/benliği erimiş Sade Ruhların Aynası” şeklinde tercüme etmek mümkündür.

Porete'nin alem, Tanrı, kilise gibi farklı konulardaki fikirlerini toplayan bu eserine ait bilgiler onun hayatına dair bilgiler gibi belirsiz ve kuşkuludur. Çünkü heretik olarak kabul gören bir mistiğin eserlerinin baskıları, dağıtımı ve çoğaltılması hususunda Kilise yasaklarının bulunması süreç içerisinde esere dair şüpheleri artırmıştır. Nitekim eser hakkındaki bilgilerimiz onu idama götüren otoritelerin merceğinden gelmektedir. Bu konudaki birincil kaynağın, onun soruşturmasını yürüten Dominiken rahip Parisli William tarafından gelmesi bu durumu perçinlemektedir.³³ Sean Field, elimizde bulunan *Le Miroir*'a ait nüshaların

²⁷ Fransızca'da “şarkı” anlamına gelen chanson, genellikle lirik temalı Fransızca şarkıları için kullanılır. Chansonların ilk örnekleri 11. yüzyılda ortaya çıkmış ve Rönesans tarzı müzik stili ile daha popüler olmuşlardır. Bk. Willi Apel, *Harvard Dictionary of Music* (Cambridge: Harvard University Press, 1969), 144.

²⁸ Walter Simons, “Staining the Speech of Things Divine: The Uses of Literacy in Medieval Beguine Communities”, *The Voice of Silence: Women's Literacy in a Men's Church*, ed. Thérèse de Hemptinne - María Eugenia Góngora, (Turnhout: Brepols Publishers, 2004), 94.

²⁹ Field, “Debating the Historical Marguerite Porete”, 25.

³⁰ Barbara Newman, “Annihilation and Authorship: Three Women Mystics of the 1290s”, *Speculum* 91/3 (2016), 617.

³¹ Bundan sonra *Le Mirouer* şeklinde kısaltılacaktır. Eser, Porete'nin ölümünden sonra farklı edisyonlarla basılmıştır. Tarihsel süreç ve eserle ilgili bilgi için bk. Marguerite Porete, *The Mirror of Simple Souls*, çev. Robert E. Lerner (New York: Paulist Press, 1993).

³² Farklı çalışmalarda Basit Ruhların Aynası şeklinde bir çeviri de mümkündür. Ancak eserde ruhların Tanrıya saf bir bilinçle ve akıldan uzaklaşarak sezgiye kemale etmeleri yönündeki ifadelerden ruhların saflaştırılması vurgu yapıldığı için Saf Ruhların Aynası şeklinde tercüme etmenin daha isabetli olacağı düşünülmüştür.

³³ Field, “Debating the Historical Marguerite Porete”, 9.

Marguerite'nin hayatına dair doğru bilgiler içerdiği hususunda emin olamayacağımızı, çünkü 1310'da yakılarak öldürülen bir mistiğin eserlerine uygulanan sansürün yüzyıllar sürdüğü hatırlandığında bu sorunun hep zihinlerde kalacağını ifade etmiştir.³⁴

Esere ilişkin bu soru işaretleri metne ait yazmaların altı asır sonra tekrar ortaya çıkmasıyla artmıştır. Çünkü Romana Guarnieri'nin 1946 yılında başlattığı ve ancak 1965 yılında Orta Fransızca yazılan el yazmasından hareketle yapılan çalışma sonrasında kamuoyuna açılana kadar bu metnin Porete'ye ait olduğu pek bilinmemektedir. Dolayısıyla yazar ile bize sunulan eser arasındaki bu uzun zaman aralığı, metnin ne ölçüde onun hayatına ve düşüncelerine referans olduğu tartışmalarını beraberinde getirmiştir. Konuya âşina olan ve mistisizm çalışan araştırmacılar metnin o dönemde bir anonim Fransız rahip tarafından yazıldığını kabul etmiştir. Örneğin eserin 1300'lü yıllarda dinî gruplar tarafından bilindiğini savunan Robinson, bazı yazmaların John van Ruusbroec (öl. 1381) ismiyle yayıldığını, diğer yazmaların ise Guarnieri'ye kadar 650 yıl boyunca anonim bir rahip tarafından yazıldığına inanıldığını belirtmektedir.³⁵ Dolayısıyla elimizde bulunan metnin ona ait olduğu tezine dayanarak çalışmalar yapıldığını hatırd tutmak gereklidir.

Le Miroir adlı eserin orijinal nüshası eski Fransızca gibi zor bir dille yazılmış ve özellikle süreç içerisinde sansürlendiği için İngilizce tercümeleri ancak 20. yüzyılda yapılabilmektedir. Esere ait en eski el yazması British Library'de bulunan ve 15. yüzyıla ait eski Fransızca nüshadır. 15. yüzyıla ait diğer nüshalar ise Bodleian kütüphanesi ile Cambridge'deki St. John's College kütüphanesinde bulunmaktadır. Clare Kirchberger bu nüshalara dayanarak prototip bir metin oluşturmuş ve Fransızca fragmanlar 1927 yılında ismi M.N. şeklinde ismi gizlenen biri tarafından İngilizce'ye çevrilerek yayımlanmıştır.³⁶ Daha sonraki süreçte eserin farklı dillerde baskıları yapılmaya devam etmiştir.³⁷ Orta Fransızcadan İngilizceye çevrilen ve bizim de makalede referans aldığımız metin olan Babinsky'in çalışması sadeleştirilmiş dili ile eserin anlaşılması açısından diğer metinlere göre daha fazla tercih edilmektedir.³⁸

Le Miroir, esasen Orta Çağ mistik metinlerinde örneklerini görebileceğimiz karşılıklı soru cevap üzerine kurulu bir diyaloga yazılmıştır. Porete'nin toplam 139 kısa bölümden oluşan eserinin zengin bir edebi kurgusu vardır. Tiyatral öğelerin çok olduğu metin, Orta Çağ edebiyatından ve şövalye romanlarından öğelerle zenginleştirilmiştir. Eserde geçen *Ame* (Ruh) ve *Dame Amour* (Aşk) yanında *Courtoisie* (Nezaket), *L'Ame Adneantie* (Yok Olmuş Benlik) ve *Entendement d'Amour* (Aşk Anlamak) gibi kavramlar kişileştirilmiş mistik aşkın savunucuları gibidir. Bunlar karşısında ise rasyonel tarafı temsil eden *Raison* (Akıl), *Entendement de Raison* (Aklı Anlama) ve *Vertus* (Erdem) gibi benliğin yok edilmesine karşı

³⁴ Field, "Debating the Historical Marguerite Porete", 20.

³⁵ Joanne Maguire Robinson, "Marguerite's Mystical Annihilation", *A Companion to Marguerite Porete and the Mirror of Simple Souls*, ed. Robert Stauffer - Wendy R. Terry (Leiden/Boston: Brill, 2017), xiii.

³⁶ Clare Kirchberger, *The Mirror of Simple Souls*, çev. M. N. (London: Burns, Oates & Co., 1927).

³⁷ Marguerite Porete, *Le Miroir des âmes simples et ancanties et qui seulement demeurent en vouloir et désir d'amour*, ed. Albin Michel (Paris: Albin Michel, 1984); Charles Crawford, *A Mirror for Simple Souls* (London: Gill and Macmillan, 1981); Latince nüshalar için bk. Guarnieri Romana - Paul Verdeyen (ed.), *Le Miroir des simples âmes/ Speculum simplicium animarum* (Turnhout: Brepols, 1986); Richard Methley, *Speculum animarum simplicium: A Glossed Latin Version of "The Mirror of Simple Souls"*, ed. John P. H. Clark (Salzburg, 2010).

³⁸ Marguerite Porete, *The Mirror of Simple Souls (Babinsky's Translate)*, ed. John Van Engen, - Edward English, çev. Ellen Babinsky (New York: Paulist Press, 1993); Farklı bir tercüme çalışması için bk. Margaret Porete, *The Mirror of Simple Souls*, ed. J. C. Marler - Judith Grant (Notre Dame/Indiana: University of Notre Dame Press, 1999), 1-8.

duran güçler yer almaktadır. Eserin giriş kısmında *Akıl* kendi yapısı gereği rasyonel bir çerçevede ruhun Tanrı'yla birleşmesinin (union) izahını talep etmektedir. *Aşk* ise kısa, içten ve sezgiye dayalı hissiyat ile ona cevap vermeye çalışır.³⁹ Buna rağmen *Akıl*, *Aşk*'in bütün hipotezlerini sorgulayıp, onu mantıksal düşünmeye davet etmekte ve yaptığı işten vazgeçmesi için uğraşmaktadır. *Akıl*, bunu sorgulayıp rasyonel yönden eleştirse de metinde *Aşk*'in dilinden esas olanın bilmek değil teslim olmak olduğu ifade edilmektedir.⁴⁰ Eser boyunca *Aşk* ve *Akıl* insanî bir formda birbirleriyle münazara yapmakta ve özellikle Tanrı ile bir olma ideali üzerine birbirlerini ikna etmeye çalışmaktadır. Zaman zaman *İnanç*, *Hakikat*, *İdrak*, *Erdemler* gibi başka karakterler konuşmaya dahil olur ancak başrolde *Aşk* ve *Akıl* vardır. Porete, metnin sonunda *Aşk*'in *Akla* galip geldiğini ve Tanrı gibi aşkın bir mefhumu bilgi ile değil ancak kalple anlaşılabilceğini ortaya koymaya çalışır.

Porete'nin eserindeki temaların çoğu *Wesenmystik* olarak adlandırılan varlık, doğa ve benlik üzerine kuruludur.⁴¹ Kendisi, Hıristiyan mistikler arasında yaygın olan ve "Gelin/Güveye Mistisizmi" olarak bilinen ve "İsa'nın Gelini" olma temasını kullanmamıştır. Yani literal okumada beşerî aşk ve erotizme dayanan, ama mistiklerin alegorik Tanrı aşkı olarak yorumlandığı bu yaklaşımı kullanmak yerine, doğrudan ruhun aşamaları ve kemale ermenin yollarına yoğunlaşmıştır. Ancak yine de *Aşk*, *Rub* ve *Akıl* gibi kavramları feminen bir şekilde ele almıştır. Bu kavramların feminen olarak adlandırılmasının ona ait bir tarz olmadığı, Hildegard, Bernard veya Assisili Francis gibi mistiklerden tarafından da benimsenen genel bir anlayış olduğunu hatırlamak gerekmektedir.

Eserin en dikkat çeken ve Kilise otoritesince eleştiren yönlerinden biri bireysel ruhun mistik birleşmede yok olması ve ulaştığı kemal yolculuğunun sonunda artık Tanrı'nın bir parçası olmasıdır. Eserde benliğin yok edilmesi (annihilation) düşüncesi etrafında bir bakıma insan-ı kâmil olmak isteyen bireyin karşılaşacağı aşamalar anlatılmaktadır. Porete bu doğrultuda ruhun ve benliğin Tanrı'da yok olması veya erimesinin yedi aşamada gerçekleşeceğini ifade eder.⁴² Ona göre *Akıl* ve *Rub*, Tanrı'da bir olmalıdır, gerçek o zaman tadılabilir. Ancak bu tatma hali kemâle ermek olarak ideal bir amaç olsa da nihayetinde bu buluşma ile beraber her ikisi de Tanrı'nın ilahi varlığı içerisinde erimelidir. Dolayısıyla Tanrı ile aynılığı içerdığı için doğal olarak Kilise tarafından soruşturmaya tabi tutulmuştur.

3. Porete'nin Heretik Olarak Suçlanması

Porete'nin heretikliğe giden süreci *Le Miroir*'un kilise otoritelerince duyulması sonrasında başlamıştır. Onun ve kitabının ilk soruşturmayı yapan Cambrai piskoposu Guido'nun dikkatini nasıl veya neden çektiğine dair kesin bir kanıt bilinmemektedir. Birisinin onu ihbar etmesi veya Porete'nin bizzat kendisinin eserinin kabul görmesi için piskoposlarla temas kurması sonucu bu çalışmanın duyulmuş olması mümkündür.⁴³ Çünkü Porete birçok kadın

³⁹ Ayrıntılı bilgi için bk. Porete, *The Mirror of Simple Souls* (Babinsky Translate), 10-21.

⁴⁰ Joanne Maguire Robinson, *Nobility and Annihilation in Marguerite Porete's Mirror of Simple Souls* (Albany: State University of New York Press, 2001), 34.

⁴¹ Bu tema temelde Ezgilerin Ezgileri metninden dayanan ve literal okuyuşla gibi aşk, cinsellik ve erotizm üzerine okunsa bile mistiklerin İsa'ya olan aşkı şeklinde yorumlanan bir okuma metodudur. En büyük örneklerini Origenes, Clairvauxlu Bernard, Bingenli Hildegard ve Hadewijch ve Magdeburglu Mechthild'in eserlerinde görmek mümkündür.

⁴² Porete, *The Mirror of Simple Souls* (Babinsky Translate), 10.

⁴³ Field, "Debating the Historical Marguerite Porete", 25.

mistiğin yaptığı gibi eserini Papalık makamına onaylatmanın yollarını aradığı için farklı kişilere nüshalar göndermiştir. O dönemde tanınan Fransisken rahip Queraynli John, Sistersiyen kantoru (kilise koro şefi) Villers'li Dom Franc ve ünlü laik teolog Fontainesli Godfrey (ö.1309) bu kişiler arasındadır. Hatta Porete, sonradan esere fazla sıcak yaklaşmadığı ortaya çıkan ve onu engizisyona ihbar etmiş olabilecek piskopos Chalons-sur-Marne'li John'a da bir nüsha gönderme riskini almıştır.⁴⁴

Böylece Porete'nin eseri kilise çevresinde duyulmuş ve ilk ihtar Cambrai piskoposu Collemezzo'lu Guido'dan gelmiştir. Guido, eserinin kınanmasını ve yazarının huzurunda Valenciennes'te yakılmasını emretmiştir. Onun bir sapkın olarak kınanması ve cezalandırılmak üzere laik adalete teslim edilmesinin muhtemel olduğu kendisine bildirilip, kitabında yer alan fikirler hakkında bir daha asla konuşmaması veya yazmaması yazılı olarak iletilmiştir.⁴⁵ Bu ilk kınama 1296 ile 1306 yılları arasında gerçekleşmiş olmalıdır, çünkü bu tarihler Guido'nun görev süreleridir. Guido, Porete'nin yerel takibat sürecini yönettiği için daha sonraki süreçte dönemin Papa'sı 8. Bonifacius (Boniface) tarafından papalık soruşturmasında da görevlendirilmiştir.⁴⁶

Porete bu süreçte uyarıları görmezden gelmiş, iki yıl sonra, Cambrai'nin yeni Piskoposu Marigny'li Philip, onun eserinin hala ulaşılabilir olduğunu ve insanları etkilediğini ifade etmiştir. Ardından yerel engizisyon yargıçları onu Paris'teki Dominik Engizisyonu'na göndermiştir. Porete ile yanında sadık bir destekçisi (Beghard grubuna dahil Guiard de Cressonessart olabileceği düşünülür) on sekiz ay hapis cezasına çarptırılmıştır.⁴⁷ Porete, bu soruşturma süreci zarfında engizisyoncuların sorularına cevap vermeyi ısrarla reddetmiştir. Bu arada engizisyonda görevli William Humbert, *Le Miroir*'un bağlamından kopartarak aldığı on beş makaleyi Paris Üniversitesi'nden yirmi bir temsilciden oluşan bir panele iletmıştır. Uzmanlar oybirliğiyle, sapkın önermeler içeren bu kitabın yok edilmesi gerektiğini bildirmiştir. Ayrıca uyarı alan bir kitabın hala kamuoyuna dağıtılması, piskoposluk emrini hiçe saymak suçu olarak soruşturma dosyasına eklenmiştir.⁴⁸

Kurul, Porete'yi heretik olarak ilan edince ve kendisi de kitabıyla ilgili suçlamalara cevap vermek üzere engizisyon komisyonu mahkemesine çıkmayı defalarca reddedince, nihai karar 31 Mayıs 1310'da laik yetkililere teslim edilmiştir. Karar bir gün sonra Paris'te Place de Greve adı verilen halk meydanında kazıkta yakılarak uygulanmıştır.⁴⁹ Böylelikle Porete, Batı Hıristiyanlık tarihinde idama mahkum edilen ilk mistik olmuştur.⁵⁰

Peki Porete'nin eserindeki mistik düşünceler veya sadece bir mistik kadın olması onun idamı için yeterli ve geçerli sebepler midir? Araştırmacıların bir kısmı onun idamını gerektiren koşulların sadece cinsiyet rollerine dayanan ve kadınların dinî alanda söz hakkı olmadığı bir ortamda Kilise tarafından cezalandırıldığı gibi bazı indirgemeci ve anokronist

⁴⁴ Newman, "Annihilation and Authorship", 616.

⁴⁵ Field, "Debating the Historical Marguerite Porete", 10.

⁴⁶ Field, *The Beguine, the Angel, and the Inquisitor*, 39-40.

⁴⁷ Marguerite'nin yargılanma süreci ile ilgili bk. Henry Charles Lea, *A History of the Inquisition of the Middle Ages* (New York: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2016), 2/123.

⁴⁸ Field, "Debating the Historical Marguerite Porete", 11.

⁴⁹ Géraud, Hercule, *Chronique latine de Guillaume de Nangis de 1113-1300, avec les continuations de cette Chronique de 1300-1368* (Paris: J. Renouard, 1843), 1/379-380.; Aktaran Field, "Debating the Historical Marguerite Porete", 9.; Robinson, *Nobility and Annihilation in Marguerite Porete's Mirror of Simple Souls*, 27.

⁵⁰ Robinson, *Nobility and Annihilation in Marguerite Porete's Mirror of Simple Souls*, 27.

yaklaşımlar ileri sürmektedirler. Öte yandan onun mistik düşüncelerinin Katolik Kilise'si açısından bir sapkınlık olarak görüldüğüne yönelik iddialar da bizce tek başına yeterli argümanlar değildir. Çünkü benzer düşünceler farklı mistikler tarafından dile getirilmiştir. Bu nedenle Porete'nin idamında hangi faktörlerin etkili olduğunu ortaya koymak, hem indirgemeci sonuçlara gitmemeyi, hem de Kilise ve mistikleri arasındaki ilişkilerin daha iyi anlamamızı sağlayacaktır.

4. Heretik Suçlamasının Arkasındaki Temel Nedenler

Porete'nin neden sapkın olarak kınandığını tam olarak belirlemek kaynakların azlığı nedeniyle pek kolay değildir. Araştırmacıların her biri kendi perspektiflerinden bu süreci yorumlamakta ve bazen kendi bakış açılarını doğrulamak için tek taraflı bir sonuca odaklanmaktadır. Ancak onun idamında tek bir faktörün etkisi yerine birbirini tetikleyen birden fazla etmen vardır.⁵¹ Çünkü heretiklik ciddi bir suçtur ve bir kişinin sapkınlığı sadece eserlerinin başlıklarına veya özetine göre değerlendirilmemekte, bu süreç uzun süren soruşturmalar ve çeşitli otoriterlerin onayından sona gerçekleşmektedir. O halde Porete'nin idamı bir olaydan ziyade farklı bileşenlerin bir araya geldiği bir süreçtir. Aşağıda ayrıntılı olarak ifade edileceği gibi bu sürecin çeşitli bileşenleri vardır. Onun eserinde geçen mistik ifadeler, bağımsız mistik bir kadın olması ve Beguinelere grubuna bağlılığı, Özgür Ruh gibi heretik gruplara yakın olduğu iddiası, seküler bir korumadan muaf olması, Latince yerine yerel bir dil kullanması, ve protest bir eylem olarak soruşturma sürecindeki sessizliği gibi farklı etmenler Porete'nin idamında etkili olmuştur. Aşağıdaki başlıklarda bu etkilerin tarihsel-sosyal arka planı değerlendirilerek, bu idam sürecinin çerçevesi çizilmeye çalışılmaktadır.

4. 1. *Le Miroir* Adlı Eserindeki İnançla İlgili Düşünceler

Porete'nin kitabı özette Tanrı ile birlik düşüncesi ve Tanrı iradesini merkeze alan saf ruhların ona ulaşmak için getireceği aşamalara odaklanmaktadır. Kendisi, eserin 118. bölümünde sade ama asil ruhların kemale ulaşmak için geçireceği yedi aşamayı ayrıntılarıyla açıklar. İlk aşama bir başlangıç gibidir, ancak olsa da yine de kendini Tanrı'ya adamaya karar verenlerin, onu ve komşusunu sevmeyi başaranların artık ruhsal dönüşmeye hazır olmaları bakımından önemlidir. Çünkü bu yolu seçenler bilinçli bir şekilde şeytana karşı inatla mücadele etmeyi irade edenlerdir. İkinci aşama cesur ve çalışkan ruhların, İsa Mesih'in müjdeci öğütüne erişmek için, beden aralıksız taleplerine itaat etmeyi bıraktığı, zenginlikleri, zevkleri ve onurları hiçe saydığı aşamadır. Üçüncü aşamada ruh, dünyevi işlerden uzak durmanın dışında hiçbir ölümü kabul etmez ve iradesini terk etmeye odaklanmak için maddi şeylerden tamamen uzaklaşmalıdır. Ancak erdemleri tamamen terk etmeden önce ruh, bir dönüm noktası ve bir test alanı olarak tehlikeli dördüncü aşamadan geçmelidir. Dördüncü aşamada, ruh tamamen Tanrı'yı tefekkür etmeye dalmıştır ve bu halden daha ulvî bir yaşam olmadığına inanmaktadır. Çünkü aşk onu o kadar büyük ölçüde tatmin etmiştir ki, Tanrı'dan daha büyük bir armağan geleceğine inanmamaktadır. Dördüncü aşama insan mükemmelliğini temsil ediyor gibi görünür. Ancak ona göre ruh bu aşamada bile çok yük altındadır ve kölelik içindedir, çünkü henüz iradesini tamamen terk etmemiştir. O yüzden bu aldatıcı dördüncü aşamadan geçip beşinci ve altıncı aşamalara ulaşmak için, kişinin benliği gibi ruhu da

⁵¹ David Kangas, "Dangerous Joy: Marguerite Porete's Good-bye to the Virtues", *The Journal of Religion* 91/3 (2011), 300.

ölmelidir. Yani, beşinci ve altıncı aşamalarda ruh artık Tanrı'nın eksenine sabitlenmiş ve onun iradesine göre hareket etmeye başlamıştır. Son aşama ise artık kemale ermenin seviyesidir. İngilizce'de "annihilation" adı verilen bu durumda ruh, benlik ve irade artık tamamen etkisiz hale gelir ve Tanrı ile zihinsel birlik hali (union) gerçekleşir. Porete'nin yok olma doktrini, yalnızca belirli asil ruhların ulaşabileceği manevi bir durumu yansıtır. Porete'ye göre ruh, hem iyiyi hem de kötüyü eşit kabul eder, ne hor görür, ne de onu hoş karşılar. İradesizlik hali her şeyi, hiçbir şey haline getirir.⁵² Porete bu yedinci aşamayı idamı giderken gösterdiği sessizlik hali ile bilfiil tatbik etmek istemiş olabilir.

Peki Porete'nin hangi görüşleri Kilise doktrinlerini ihlal etmiştir? Heretiklik suçlamasına delil olarak gösterilen düşünceler arasında ruhun Tanrı ile bir olması (union), günah kavramının gereksizliğine yönelik ifadeler ve annihilation adı verilen benliğin ve ruhun Tanrı ile özdeş hale gelmesi gibi hususlar vardır. Öncelikle Porete, mistik bir kemale erme olarak gördüğü ruhunu yüceltmeye azmetmiş kişilerle sadece kilisenin gerektirdiği ölçüde yaşayanlar arasında fark görmüştür. Bu düşünce başlı başına mistikler ile kurumsal din temsilcilerini karşı karşıya getirmeye yetmektedir. Ona göre diğer inananlar Mesih'in fedakarlığıyla gelen lütuf içinde yaşadıkları için kurtulacaklardır, ancak asla ilahî aşkı yaşamayacaklardır, çünkü kendi benliklerine tâbidirler ve bu nedenle nefislerine, erdemlere ve kilisenin emirlerine köledirler.⁵³

Öte yandan Porete, kitabının giriş kısmında yok oluşun yedi aşamasının ilkinde bile ruhun Tanrı lütfuyla dolup, artık bundan sonra günahsız yaşadığını anlatır.⁵⁴ Haliyle bu düşünce, inancı, sakramentleri ve Kilise'yi yok sayma olarak görülmüştür. Ancak onun, kölelik olarak gördüğü bu durum, sadece kiliseden değil manastır hayatının ve toplumun beklediği erdemlerden de uzaklaşma ve zihni kavramlardan arındırma amacı taşımaktadır. Çünkü *Akıl* ve *Rub*'un konuşmalarında ifade ettiği gibi rasyonel düşünme Tanrı'ya götürmez ve zâhiri kavramlar ve kuru argümanlar ilahi aşkının ötesindedir. Eserde bir ara *Aşk* "Ben Tanrı'yım, Aşk Tanrı'dır ve Ruh da artık Aşk sayesinde Tanrı'dır." ifadesini kullanır.⁵⁵ Haliyle bu düşünceler Hıristiyan mistiklerin en çok eleştirildiği hususlar olan panteizm, antinomianizm (ahlaki yasaların reddi) ve antisakramentalizm (sakramentlerin reddi) gibi heretik düşüncelere benzediği için Porete'nin yargılanma sürecinde karşısına çıkmış olabilir.

Ancak bütün bu ifadeler heretiklik için yine de yeterli sebepler olarak tanımlanmayabilir. Çünkü yukarıda da ifade edildiği gibi bunlar sadece Kilise ile değil manastır, benlik, nefis içine alan her şeyden âzade olarak Tanrı'ya odaklanmayı ifade eder. Öte yandan hem mistiklerin kullandığı dile aşina olan Kilise otoritesi hem de o dönemde Porete'nin eserini okuyup onay verenlerin varlığı onun heretikliği konusunda keskin bir cevap vermeyi zorlaştırmaktadır. Nitekim Newman, Porete'nin aslında kendi döneminde kısmî övgüler aldığı belirtmektedir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Fransisken rahip Queraynly John, Sistersiyen kantoru (kilise koro şefi) Villers'li Dom Franc ve teolog Fontainesli Godfrey bunlar arasındadır.⁵⁶

⁵² Porete, *The Mirror of Simple Souls* (Babinsky Translate), 140-147.

⁵³ Robinson, *Nobility and Annihilation in Marguerite Porete's Mirror of Simple Souls*, 37.

⁵⁴ Porete, *The Mirror of Simple Souls* (Babinsky Translate), 10.

⁵⁵ Bölüm 21. ; Porete, *The Mirror of Simple Souls* (Babinsky Translate), 41.

⁵⁶ Newman, "Annihilation and Authorship", 616.

Öte yandan mistik eserlerin katmanlı yapısı ve alegori ile metaforlara dayalı metinler olması mistiklerin söylemek istedikleri ile söylenen arasında anlam farkları meydana getirmiştir. Zaman zaman mistikler bu nedenlerden dolayı soruşturma geçirmiş ve yargılanmıştır. Nitekim *Le Miroir*'un dilini sıradan bir okuyucu bir yana, teologlar bile ilk okuyuşta tam manasıyla anlayamamıştır. Öte yandan dönemin ünlü skolastik üstatlardan olan Fontaines'li Godfrey ve Querayn'li John kitabın gerçekten Kutsal Ruh tarafından yazıldığını, çok derin anlamlara sahip olduğunu ve kendilerinin bile anlayamadığını ifade etmişlerdir.⁵⁷ Eserin yüksek seviyedeki din dili ve sofistike şiirsel yapısı Porete'nin Clairvauxlu Bernard (öl.1153), Aziz Viktorlu Richard (öl.1173) ve Aziz Thierryli William (öl. 1148) gibi mistiklerin eserlerine aşına olduğunu düşündürmektedir.⁵⁸ Dolayısıyla Kilise yetkilileri mistiklerin bu diline yabancı değildir.

Ayrıca bu ifadeler Meister Eckhart⁵⁹ ve Siena'lı Catherine⁶⁰ gibi Porete'nin kaderini yaşamayan diğer mistiklerin yazılarında bulunur.⁶¹ Benzer şekilde Genoalı Catherine, Haçlı John, Benet Canfield, Pierre de Berulle, Molinos ve Madame Guyon gibi mistikler de ruhun Tanrı'da yok olması kavramını kullanmışlardır.⁶² Diğer taraftan ruhun yok olması ve Tanrı ile bir olma halinin Tanrı'nın ontolojik varlığını tehlike düşürdüğü veya panteizmi çağrıştırdığı düşünülse de, esasen metinde ruhsal yok oluş aşamaları tanımlanmıştır.⁶³ Sufilerin seyr-i süluk kavramına benzeyen bu düşünceler, bir statü veya doğa değişiminden daha çok, ruhun aslı haline dönmesi çabasıdır. Üstelik Porete, yok oluşa giden yedi aşamalı yolunda emirlere itaat ederek kurtuluşa giden geleneksel yolu tamamen reddetmemektedir. Lütuf ve *imitatio Christi* denilen İsa'yı takip etme metodunun ruhun önceki varoluşunu yeniden kazanma sürecinde erken ve gerekli adımlar olduğunu belirtmektedir.⁶⁴ Bu doğrultuda Methley, Porete'nin itiraz edilebilir pasajların her birinin alegorik olarak yorumlanmasının mümkün olduğunu düşünürken, Edmund Colledge ve Romana Guarnieri gibi kişiler Porete'nin görüşlerini ustaca gizlediğini fikrindedir. Nihayetinde ilk okuyuşta mistik veya dindar bir insanın ruh halini yansıtan metinler panteistik, antinomianist ve antisakramentalist öğeler içerdiği gerekçesiyle tehlikeli görülmüştür. Diğer bir ifadeyle teologlar ve Kilise yetkilileri bu metinleri heretiklik için geçerli görürken araştırmacılara göre

⁵⁷ Bernard McGinn, "Evil-sounding, rash, and suspect of heresy": Tensions between Mysticism and Magisterium in the History of the Church", *The Catholic Historical Review* 90/2 (2004), 196.

⁵⁸ Simons, "Staining the Speech of Things Divine: The Uses of Literacy in Medieval Beguine Communities", 94.

⁵⁹ Meister Eckhart, 1260 yılında Almanya'nın Thuringia bölgesinde doğmuş, bir süre Dominikenlere katılmış ve ardından Paris ve Köln gibi üniversitelerde teoloji dersi vermiştir. Eckhart, kilise soruşturmasına uğramış ve 1329 yılında papalık tarafından eserlerinin bir kısmı yasaklılar listesine alınmış ve soruşturması devam ederken ölmüştür. Bk. Joel F. Harrington, *Dangerous Mystic: Meister Eckhart's Path to the God Within* (New York: Penguin Press, 2018), 278.

⁶⁰ 1347 yılında İtalya'nın Siena şehrinde doğan Catherina, altı yaşında gördüğü vizyonla kendini Tanrı'ya adadığını söylemiştir. Yaşadığı dönemde sıkı bir asketizm takip etse de, papalık seçimlerine müdahil olacak kadar da aktiftir. Dialogue adlı eserinde Gerçek Hakikat dediği huzura kavuşmak ruhun kemal ermesine ihtiyacı olduğunu ve İsa sevgisiyle yanması gerektiğini savunmuştur. Bk. Halil Temiztürk, *Hristiyan Mistisizmine Giriş* (Eskiyeni Yayınları, 2021), 113.

⁶¹ Robinson, "Marguerite's Mystical Annihilation", 297.

⁶² McGinn, "Evil-sounding, rash, and suspect of heresy", 208.

⁶³ Robinson, "Marguerite's Mystical Annihilation", 38.

⁶⁴ Robinson, *Nobility and Annihilation in Marguerite Porete's Mirror of Simple Souls*, 42-43.

Porete, ilham almış gerçek bir mistiktir.⁶⁵ Dolayısıyla Porete'nin heretikliği için eserinde geçen ifadeler göreceli hususlardır ve tek başına yeterli bir delil sunmamaktadır. Aşağıda ifade edileceği üzere bu iddialar farklı suçlamalarla desteklenmiştir. Bu suçlamalardan ilki onun Kilise otoritesine muhalefet ettiği iddiasıdır.

4.2. Kilise Otoritesine Muhaliflik Suçlaması

Bernard McGinn, mistikler ve dinî otoriteler arasındaki ilişkilerde temel belirleyici unsurun, mistiklerin otorite tarafından nasıl algılandığına bağlı olduğunu ifade etmiştir.⁶⁶ Dolayısıyla Kilisenin iktidarı elinde bulundurma ve paylaşmama isteği alternatif bir dinî yaşam modeli oluşturdukları düşünülen mistikleri şüpheli konumuna sokmuştur. Bu bakımdan Marguerite Porete ve Eckhart'a yönelik heretik suçlamasının teolojik olduğu kadar Kilise öğretilerine ısrarla karşı gelmekten kaynaklandığını söyleyebiliriz. Çünkü Porete'nin mahkeme soruşturmalarında sürekli sessizliği tercih etmesi kilise otoritesine bir başkaldırı olarak değerlendirilmiştir.⁶⁷ Bu duruma dikkat çeken Amy Hollywood bir Beguine üyesi olan Magdeburglu Mechthild'in (1207-1282) mistik bir kadın olarak Tanrı ile doğrudan vahiy aldığını iddia ettiği *Das fließende Licht der Gottheit* (Tanrılığın Yaşayan Işığı) eserine rağmen heretiklikle suçlanmadığını, çünkü onun kilise hiyerarşisine yönelik bir eleştirisi veya şüpheli yaklaşımı bulunmadığını ifade ederek esas problemin otoritenin test edilmesi olduğunu ifade etmiştir.⁶⁸

Eserde kilise otoritesince eleştirilen bir diğer husus *Sainte Eglise la Petite* (Küçük Kutsal Kilise) ve *Sainte Eglise la Grant* (Büyük Kutsal Kilise) karşılaştırmasıdır. Porete, akıl ve rasyonaliteyi temsil eden Küçük Kilise'nin, sezgiyi ve aşkı temsil eden Büyük Kilise karşısındaki acziyetini ifade etmek istemiştir.⁶⁹ Mantık ve akılla yönetilen ve derece olarak düşük bir Kutsal Kilise ile İlahi Aşk ile yönetilen Kutsal Kilise arasında farklar olduğunu dile getirmiştir. Porete'ye göre, Büyük Kilise gerçek kilisedir, görünmezdir ve dünyevi kutsallara ve kutsal yazılara bağımlı değildir. Sadece Büyük Kutsal Kilise'nin isimsiz üyeleri olan ruhlar korku, endişe, utanç, sitem ve erdem gibi kaygılardan uzak yaşayacaklardır.⁷⁰ Bu ifadeler Kilise'nin yozlaştığını ancak kutsal aşka dayalı mistik yolun daha yüce olduğunu gösterdiği gerekçesiyle kilise tarafından bir eleştiri ve başkaldırı olarak anlaşılmıştır. Her ne kadar metinde doğrudan böyle bir ifade olmasa da engizisyon yargıçların bu ifadeleri kilise doktrincilerine ters düştüğü şeklinde yorumlaması mümkündür. Porete bu kavramları kullanarak aslında çift anlamda okumanın mümkün olduğu bir metin oluşturmuştur. Yani Kilise ile mistikleri üstü kapalı şekilde karşılaştırmak istemiş olabilir veya sadece Tanrı'ya ulaşmanın aracısız ulaşmak için bir benzetme yapmış olabilir. Methley ise bu konuda daha nettir. Ona göre Porete, "Küçük Kutsal Kilise" ile Kilise'yi imâ etmiş, çünkü "Büyük Kutsal Kiliseye ait olan ruhâni seçkinlerin "Küçük Kutsal Kilise"ye ihtiyaçlarının olmadığını, çünkü

⁶⁵ Robert D. Cottrell, "Marguerite Porete's Heretical Discourse; or, Deviating from the Model", *Modern Language Studies* 21/1 (1991), 17.

⁶⁶ McGinn, *The Flowering of Mysticism*, 22, 247.

⁶⁷ Field, "Debating the Historical Marguerite Porete", 36.

⁶⁸ Amy M. Hollywood, *The Soul as Virgin Wife: Mechthild of Magdeburg, Marguerite Porete, and Meister Eckhart* (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1995), 53.

⁶⁹ Porete, *The Mirror of Simple Souls* (Babinsky Translate), 38.

⁷⁰ Robinson, *Nobility and Annihilation in Marguerite Porete's Mirror of Simple Souls*, 38.

“Küçük Kutsal Kilisenin” dogma ve ritüelinin Mesih’in kendisinden ziyade insanın ürettiği doktrinler olduğunu düşünmekteydi.⁷¹

Öte yandan Paul Verdeyen, Porete’nin yargılanması hususunda hala karanlık yönlerin olduğunu ve bu sürecin bazı kilise yetkililerince manipüle edildiğine işaret etmektedir. Verdeyen, Porete’yi ilk kez mahkûm eden Cambrai piskoposu Guido’un, nihai kilise soruşturmasına da başkanlık etmesinin bu idam kararında etkili olduğunu, çünkü onun diğer temsilcilerin kararlarını yönlendirdiğini belirtmektedir.⁷² Sadece Kilise temsilcileri değil, dönemin önde gelen tarikatları olan Fransisken, Dominiken ve Augustinusçu engizisyon üyelerinin de soruşturmada olması bağımsız bir mistik olan Porete’nin bu süreçte yalnız kalmasına sebep olmuştur.⁷³

Ayrıca Porete, Katolik Kilisesi ile Fransız monarşisi arasındaki çekişmenin bir diyeti olmuş olabilir. Çünkü IV. Philip’in (öl. 1314) babasının aksine Papalığa mesafeli olması ve dönemin Papası VIII. Boniface’nin (öl.1303) tavsiyelerini dinlememesi, Haçlı Seferleri’ne isteksiz davranması, Fransa/Aragon krallığını Papalığın boyunduruğunda kurtarmak istemesi⁷⁴ gibi hususlar Kilise’nin, Porete üzerinden Fransız oligarşisine göz dağı vermiş olma ihtimalini düşündürmektedir.

4.3. Laik Bir Destekten Mahrum Olma

Mistiklerin heretik görülmelerini etkileyen bir diğer husus, onların aile bağları, aristokrasiye olan yakınlıkları ve kendilerini muhafaza eden laik sınıfla münasebetleridir. Orta Çağ’da mistikler tamamıyla dünyadan feragat etmiş ve manastıra çekilmiş münzeviler değildir. Birçok kadın mistik, manastıra drahoma (çeyiz) ile teslim edilmektedir ve manastıra giren kadınlar genelde yüksek statülere sahiptir. Her ne kadar aralarında dul, bekar ve fakir ailelere mensup olanlar olsa da onların sayıca daha az oldukları bilinmektedir. Bu açıdan mistik kadınlar güçlü aile bağları veya laik desteklerini, soruşturma, takibat ve cezalarla karşılaştıklarında kullanmışlardır. Örneğin Hildegard, dönemin hükümdarı I. Friedrich (1112-1190) ile yakındır ve Clairvauxlu Bernard tarafından vizyonları onaylanan bir mistiktir. Sonuçta bazen Kilise ile ters düşse de kendisine verilen cezaların kaldırılması için laik zümrelerle bağlantılar kurmuştur.⁷⁵ Magdeburglu Mechthild (1207-1282), Faenzalı Umilta (1226-1310) ve Sienalı Catherine (1347-1380) gibi kadın mistikler laik desteklerini hem politik görevlere müdahil olmakta hem de mistik otoritelerini güçlendirmekte kullanmışlardır. Öte yandan Eckhart, kilise soruşturması sürerken bağlı bulunduğu Domikinenlerden destek görmüştür. Ancak hayatının bir kısmını Beguine olarak geçirip esasen bağımsız bir mistik olarak bu laik himayeden mahrum olması Porete’nin yalnızlaşmasına sebep olmuş olabilir. Dolayısıyla sözü edilen mistiklere nazaran politik ve dinî olarak kendini koruyacak zümrelerden mahrum olan Porete’nin öldürülmesinde bu himaye hususu gözden kaçırılmamalıdır.⁷⁶

⁷¹ Cottrell, “Marguerite Porete’s Heretical Discourse; or, Deviating from the Model”, 17.

⁷² Paul Verdeyen, *Le procès d’inquisition contre Marguerite Porete et Guiard de Cressonessart (1309-1310)*, ts., 47-94.

⁷³ McGinn, “Evil-sounding, rash, and suspect of heresy”, 197.

⁷⁴ Joseph R. Strayer, *The Reign of Philip the Fair* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1980), 12.

⁷⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. Halil Temiztürk, *Bir Mistik Rahibe Bingenli Hildegard* (Eskiyeni Yayınları, 2019).

⁷⁶ Hornbeck, “Heresy”, 95.

4.4. Özgür Ruh ve Beguineler Etkisi

Mistiklerin kendi dönemlerindeki muhalif gruplarla teolojik yakınlıkları onların heresi olarak görülmelerini etkileyen sebeplerden bir diğeridir. Bir mistiğin ortodoksi sınırında kalıp kalmadığı, kendi yaşadığı dönem veya öncesinde Kilise'nin tehlikeli gördüğü ve mücadele ettiği grupların görüşlerine yakın olmasıyla test edilmiştir. Orta Çağ'da bir mistiğin Katharlar, Bogomiller veya Özgür Ruh Hareketi gibi gruplarla din anlayışı bakımından kısmî benzerliği bile soruşturma ve takibat için yeterli sebep olabilmıştır. Örneğin Meister Eckhart'ın, Kilise tarafından kınanmasında onun Özgür Ruh hareketine benzer şekilde ruhun yaratılmamış olduğuna ve Tanrıyla aynı doğaya sahip olduğunu savunmasının etkisi vardır.⁷⁷ Yine mistiklerin Tanrıyla birlik düşüncesi ve bunun ontolojik olarak Tanrı ile ruh arasında bir ayırım yapamaması mistik düşüncelerin panteist fikirlerle yakın olma durumunu ortaya çıkarmıştır. Nitekim Eckhart'ın Tanrıyla bir olan ruhu yüceltmesi ve dua, hayır işleri ve pratiklerin değerini hor görmekle suçlanması bu durumu örneklemektedir.⁷⁸

Porete'nin heretikliğinde gündeme gelen grup ise Özgür Ruh hareketidir. Esas adı Özgür Ruhun Kardeşleri (Brethren of the Free Spirit) olan bu hareket, birçok mistiğin düşüncelerine kaynaklık ettiği gerekçesiyle sıklıkla gündeme gelmiştir. 13. ve 14. yüzyılda Belçika, Hollanda, Fransa ve Almanya gibi ülkelerde ortaya çıkan bu hareket temelde aşkın bir Tanrı fikrinden ziyade, insana yakın olan bir Tanrı fikri geliştirmiş, teslis doktrinine mesafeli olmuş ve ruhun kemale ermesiyle Tanrı ile bir olma mutluluğuna ulaşacağını savunmuştur.⁷⁹ Kilise otoritesi tarafından antinomilazim ile benzer bir düşünceye sahip olmakla ve Beguine ve Beghard gibi mistik hareketlerle, Porete ve Eckhart gibi mistiklere ilham vermekle suçlanmış, *Ad nostrum* belgesiyle Viyana Konsili'nde heretik ilan edilmiş ve yoğun takibata uğramıştır.⁸⁰ Porete'nin o dönemde heretik sayılan Özgür Ruh hareketinin inançlarına benzer şekilde ruhun kemale ermesi ve Tanrı ile bir olma gibi düşünceleri dile getirmesi onu potansiyel bir suçlu yapmıştır.⁸¹ Soruşturma sürecinde her ne kadar bu bağlantıya dair doğrudan atıf olmasa da kendisinin sapkın Özgür Ruhlar tarikatının kurucusu olarak adlandırılması bu bağa işaret etmektedir.⁸²

4.5. Yerel Diller

Bazı mistikler, ciddi bir eğitim süreci gerektiren Latince yerine eserlerini yerel dillerde yazmayı tercih etmişlerdir. Çünkü yerel dilde yazılan eserler Latince bilmeyen Beguineler, rahibe ve münzevi kadın mistikler ile halk seviyesinden çok sayıda okuyucuya hitap etmektedir.⁸³ Öte yandan 12. yüzyılda teolojik eğitim, manastırlardan üniversitelere kaydığında, Latince teolojik seçkinlerin dili haline gelmiştir. Ancak Porete gibi kadın

⁷⁷ Edward Howells, "Early Modern Reformations", *The Cambridge Companion to Christian Mysticism*, ed. Amy Hollywood - Patricia Z. Beckman (Cambridge: Cambridge University Press, 2012), 120.

⁷⁸ Howells, "Early Modern Reformations", 120.

⁷⁹ Madeleine Pelner Cosman - Linda Gale Jones, *Handbook to Life in the Medieval World* (New York: Infobase Publishing, 2009), 1/364.

⁸⁰ Hornbeck II, "Heresy", 93.

⁸¹ Robert E. Lerner, *The Heresy of the Free Spirit in the Later Middle Ages* (California: University of California Press, 1972), 72.

⁸² Lerner, *The Heresy of the Free Spirit in the Later Middle Ages*, 1972, 121-122.; Robinson, *Nobility and Annihilation in Marguerite Porete's Mirror of Simple Souls*, 30.

⁸³ Mary Frohlich RSCJ, "Authority", *The Cambridge Companion to Christian Mysticism*, ed. Amy Hollywood - Patricia Z. Beckman (Cambridge: Cambridge University Press, 2012), 226.

mistikler ve yerel teologlar dinî deneyimleri ve içgörülerini için doğrudan Tanrı'dan bilgi aldıklarını ve bunu kendi tecrübelerini en iyi ifade eden yerel dillerinde metne döktüklerini ileri sürmüşlerdir. Doğrudan yerel bir dilde eser yazmasa da kitaplarında eski Almanca kelimeleri kullanan Bingenli Hildegard (1098-1179), Felemenkçe yazan Hadewijch, Almanca yazan Magdeburglu Mechthild ve İngilizce yazan Norwichli Julian yerel dil kullanan bazı mistiklerdir. Ayrıca İtalyanca vaaz veren ama eserlerini Latince'ye çeviren Folignolu Angela⁸⁴ (1248-1310), ilk İngilizce otobiyografi yazar Margery Kempe⁸⁵(1373-1438) gibi isimler de dikkat çekicidir. Öte yandan hem Latince hem de yerel dillere hakim olan Meister Eckhart'ın Latince yazdığı eserler herhangi bir soruşturmaya uğramamışken Almanca vaazlarının yargılanması dikkate değerdir.⁸⁶ Çünkü din dili olarak Latince Kilise'nin kontrolünde olan sadece rahiplere özgü bir alandır. Porete'nin Fransızca yazdığı bu eserdeki ifadelerin Latinceye tercüme edilmesinde yaşanan problemler de ayrı bir tartışma konusu olmuştur. Sonuçta sadece Latince'ye bağlı din dilinin Porete örneğinde olduğu gibi yerel dillere geçmesi hem Kilise'nin bu eserleri takibini zorlaştırmış, hem de kilisesinin otoritesini sarsma nedeni olarak görülmüştür. Diğer bir ifadeyle yerel dil kullanımı Latince gibi ayrıcalıklı bir donanıma sahip Kilise için hem alan kaybetme hem de başka dili kontrol edememe tehlikesi barındırmaktaydı. Dolayısıyla yerel dilleri kullanmak, mistikler için kullanışlı, kilise tarafından ise tehlikeli bulunmuştur.

4.6. Cinsiyet

Orta Çağ'da mistik kadınlar kilise hiyerarşisinde yer almadıkları için kendilerini mistik bir dinî yaşama adanmışlardır. Kadın mistikler, erkek din adamlarının karşılaşmadığı otorite sorunuyla mücadele etmişler ve dinî alanda meşruiyetlerini ancak vizyonlar, vecd ve stigmata gibi karizmatik işaretlerle sağlayabilmişlerdir.⁸⁷ Kadın mistikler rahipler gibi dinî otoriteye sahip olamadıkları için ancak mistik bir yaşama kendilerini Tanrı'ya adayacaklarını düşünmüşlerdir.

Ancak bu gerçeğe rağmen, Porete'nin idamında öne çıkan sebepler arasında onun cinsiyeti daha tâli bir husustur. Üstelik Hıristiyan mistik tarihinde çoğu Kilise onayı almış, azize ilan edilmiş ve "Master" ünvanı verilmiş birçok kadın mistik bulunmaktadır. Hildegard, Avıvalı Terasa, Sienalı Catherine ve Norviçli Julian bu taltif edilen mistik kadınlara örneklerdir. Buna rağmen feminist perspektiften birçok araştırmacı Porete'nin idamında yegane sebep olarak onun kadın olmasının etkili olduğunu düşünür.⁸⁸ Öyle ki onun yargılanması sırasında, engizisyon bürosunun kendisinden istediği yemini etmeyi reddetmesi

⁸⁴ Angela of Foligno, *Complete Works*, çev. Paul Lachance (New York: Paulist Press, 1993), 20.

⁸⁵ "The Oxford Companion to English Literature", *Autobiography*, ed. Dinah Birch (Oxford: Oxford University Press, 2009), 83. Ancak bu otobiyografinin Kempe tarafından yazılıp yazılmadığı hususu tartışmalıdır. bk. Diana Watt, "Margery Kempe", *Encyclopedia of Life Writing: Autobiographical and Biographical Forms*, ed. Margaretta Jolly (London: Routledge, 2001), 1/524.

⁸⁶ Frohlich RSCJ, "Authority", 232.

⁸⁷ Alison Weber, "Gender", *The Cambridge Companion to Christian Mysticism*, ed. Amy Hollywood - Patricia Z. Beckman (Cambridge: Cambridge University Press, 2012), 317.

⁸⁸ Elizabeth Scarborough, "Critical Approaches to Marguerite Porete", *A Companion to Marguerite Porete and the Mirror of Simple Souls*, ed. Robert Stauffer - Wendy R. Terry (Leiden/Boston: Brill, 2017), 318-320.; Canaslan, "Felsefi Teolojinin Unutulmuş İsmi: Marguerite Porete"; Tina Beattie, "Porete, a Forgotten Female Voice", *The Guardian* (07 Haziran 2010), blm. Religion.; Michael G. Sargent, "The Annihilation of Marguerite Porete", *Viator* 28 (1997), 253-280.

protest bir eylem olarak kabul edilmiş ve hakkında hiçbir pişmanlık göstermediği ve bir damla göz yaşı dökmediği gibi efsaneler yayılmıştır. Bu durum kendisinin erkek egemenliği altında ezilen bir kadın veya proto-feminist bir figür olduğunu kabul etmeye kadar gitmiştir. Benzer anlayış anokronist bir şekilde Hildegard ve Jean de Arc gibi kadınlar üzerinden de yapılmaktadır. Ancak araştırmacılar Porete'nin idamını buna indirgemenin onun mistik düşüncelerini ikinci plana atarak kendisinin gerçekten anlaşılmasını engellediğini ifade ederler.⁸⁹ Her ne kadar Kilise otoritesi kadınları kilise hiyerarşisine almamakla ve bazı hususlarda ayrımcılık yapmakla bu anlayışa zemin hazırlasa da Porete'nin idamını sadece onun cinsiyetine bağlamak indirgemeci ve anokronist bir sonuç olacaktır.

Sonuç

Hıristiyan mistikler erken dönemden itibaren tatbik ettikleri hayat tarzı, vizyonları ve pratikleriyle toplumda etki etmişlerdir. Ancak Roma Katolik Kilise'si ile ilişkileri her zaman olumlu yönde seyretmemiştir. Kilise, mistikleri kırsal kesimdeki halk dindarlığını korudukları ve kendisine maddi ve manevi destekler sağladıkları için desteklemiştir. Hıristiyan mistikler sadece din adamlarına hitap etmekle kalmayıp, kadınlar, dullar, münzeviler ve diğer laik kesime de olumlu rol modeller olarak görülmüştür. Artan bu popüleritenin üzerine mistiklerin, kutsal metni mistik temelli yorumlamaları, vizyonları ve cinsiyet rolleri hususunda farklı uygulamaları onların Katolik Kilisesinin geleneksel yapısıyla çatışmasına zemin hazırlamıştır.

Ancak 11. yüzyıldan itibaren mistikler, Kilise'nin artan dünyevi gücüne karşı havariler döneminin sadeliğine dönme merkezinde bir dizi reform faaliyetlerine girişmişlerdir. Kilise o döneme kadar otoritesini sağlamlaştırdığını düşündüğü mistiklere belirli sınırlar çizmek için zaman zaman konsiller, sinodlar ve kilise beyannameleri (bull) yayınlamıştır. Kilise kendi çizdiği sınırlar dahilinde mistiklere dinî sahada alan tanımış, onların inanç ve ritüeller konusunda farklı yorumlarını veya kendi otoritesini tehlikeye düşürecek eylemlerini sıkı bir şekilde kontrol etmiştir. Makalede ele alınan Marguerite Porete bu dönemde yaşamış ve birçok din adamı ve laik zümreden insanı görüşleriyle etkilemiştir. Ancak bir süre sonra Kilise soruşturmasına tâbi tutulmuş, hapse atılmış ve suçlamalara karşı sessiz kalarak sonunda idam edilmiştir. Yaşadığı dönem de Porete'nin akıbetine etki etmiştir. Çünkü onun yaşadığı dönem mistiklerin ve mistik hareketlerin yoğunlaştığı ve onların ezoterik veya gnostik akımlara benzer olduğu şüphelerini artırmıştı. Bu dönemde birçok mistik Katharlar ve Valdensiyenler gibi heretik gruplarla benzerlik gösterdikleri için suçlanmışlardır.

Porete'nin yaşadığı dönemde eserine uygulanan sansür yakın dönemde onun hayatına ve eserine olan ilgiye yön değiştirmiştir. Ancak bu ilgi ona yönelik sıfatlara ve idamında etkili olan sebeplere yönelik indirgemeci ve anokronist yaklaşımları beraberinde getirmiştir. Kilise muhalif olan görüşlere sahip olduğu veya cinsiyetinden dolayı aşağılandığı gibi bazı tezler doyurucu cevaplar vermemektedir. Porete'nin tek başına görüşleri veya bir kadın olması idamı için yeter sebepler değildir. Kişisel tavrı, laik zümreden destek alamaması veya Dominiken ve Benediktenler gibi dönemin ünlü manastır geleneklerine (rule) değil de bağımsız bir mistik grup olan Beguinelere'den olması gibi birçok etken onun idamında etkili olmuştur. Porete bu görüşlerini başka bir zaman ve zeminde yapmış olsa idi, belki aynı sonuçla karşılaşmayacaktı. Bir nevi birçok mistiğin başına gelen durum gibi onun yanlış

⁸⁹ Robinson, *Nobility and Annihilation in Marguerite Porete's Mirror of Simple Souls*, xiii.

zaman ve yanlış mekanda yaşayan bir mistik olduğunu söylemek mümkündür. Kanaatimizce, Porete'nin savunduğu ruhun kemali ve benliğin yok olması gibi kavramlar başka mistikler tarafından da dile getirildiği için doğrudan heretiklik suçlaması için sebep sayılamazdı. Ancak bu örneklerin eserin bağlamından kopartılıp soruşturma dosyasına konulması, kilise soruşturmasını yönetenlerin tavırları ve kendi sessizliği bu metinlerin daha iyi anlaşılmasını ve yorumlanmasını engellemiştir. Dolayısıyla geriye doğru baktığımızda birçok araştırmacının sorduğu gibi bizim de sormamız gereken soru şudur: “Porete'nin Kilise tarafından heretik olarak tanımlaması ne kadar doğru idi?”

Değerlendirme / Review	:	Bu makalenin ön incelemesi bir iç hakem (editör), içerik incelemesi ise iki dış hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik modeliyle incelenmiştir. / <i>This article was pre-reviewed by one internal referee (editor) and its content reviewed by two external referees using a double blind review model.</i>
Etik Beyan / Ethical Declaration	:	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur. / <i>Ethical principles were followed during the preparation of this study.</i>
Etik Bildirim / Complaints	:	dergi@milelvenihal.org
Benzerlik Taraması / Similarity Check	:	Ithenticate
Çıkar Çatışması / Conflict of Interest	:	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. / <i>The author declares that there is no conflict of interest.</i>
Finansman / Grant Support	:	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır. / <i>No funds, grants, or other support was received.</i>
Telif Hakkı & Lisans / License	:	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / <i>The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 license.</i>

Kaynakça

- Apel, Willi. *Harvard Dictionary of Music*. Cambridge: Harvard University Press, 1969.
- Beattie, Tina. "Porete, a Forgotten Female Voice". *The Guardian* (07 Haziran 2010), blm. Religion. <https://www.theguardian.com/commentisfree/belief/2010/jun/07/marguerite-porete-mirror-simple-souls>
- Billier, Peter. *The Waldenses, 1170-1530: Between a Religious Order and a Church*. Aldershot: Routledge, 2001.
- Birch, Dinah (ed.). "The Oxford Companion to English Literature". *Autobiography*. Oxford: Oxford University Press, 24 Eylül 2009.
- Canaslan, Eylem. "Felsefi Teolojinin Unutulmuş İsmi: Marguerite Porete". *Fe Dergi* 13/1 (2021), 155-164. <https://doi.org/10.46655/federgi.946998>
- Colver, Randy. *Heroes and Heretics in the Early Church*. Fairburne: Colver Publishing, 2009.
- Cosman, Madeleine Pelner - Jones, Linda Gale. *Handbook to Life in the Medieval World, 3-Volume Set*. Infobase Publishing, 2009.
- Cottrell, Robert D. "Marguerite Porete's Heretical Discourse; or, Deviating from the Model". *Modern Language Studies* 21/1 (1991), 16-21. <https://doi.org/10.2307/3195114>
- Crawford, Charles. *A Mirror for Simple Souls*. London: Gill and Macmillan, New edition., 1981.
- Dronke, Peter. *Women Writers of the Middle Ages: A Critical Study of Texts from Perpetua to Marguerite Porete*. Cambridge: Cambridge University Press, 1984.
- Edwards, M. J. *Catholicity and Heresy in the Early Church*. Farnham: Ashgate, 2009.
- Ellwood, Robert S. - Gregory D. Alles (ed.). *The Encyclopedia of World Religions*. New York: Facts on File, Revised edition., 2006.
- Field, Sean. "Debating the Historical Marguerite Porete". *A Companion to Marguerite Porete and the Mirror of Simple Souls*. ed. Robert Stauffer - Wendy R. Terry. 9-38. Leiden/Boston: Brill, Illustrated edition., 2017.
- _____. *The Beguine, the Angel, and the Inquisitor: The Trials of Marguerite Porete and Guiard of Cressonessart*. Notre Dame/Indiana: University of Notre Dame Press, 2012.
- Flinn, Frank K. *Encyclopedia of Catholicism*. New York: Facts on File, 2007.
- Foligno, Angela of. *Complete Works*. çev. Paul Lachance. New York: Paulist Press, 1993.
- Frohlich RSCJ, Mary. "Authority". *The Cambridge Companion to Christian Mysticism*. ed. Amy Hollywood - Patricia Z. Beckman. 305-315. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
- Géraud, Hercule. *Chronique latine de Guillaume de Nangis de 1113-1300, avec les continuations de cette Chronique de 1300-1368*. Paris: J. Renouard, 1843.
- Gündüz, Şinasi. "Dinlerde Ayrılık ve Çatışma: Ortodoksi-Heresi Kavgası". *Journal of Istanbul University Faculty of Theology* 9 (2012).
- Harrington, Joel F. *Dangerous Mystic: Meister Eckhart's Path to the God Within*. New York: Penguin Press, 2018.
- Hartog, Paul A. *Orthodoxy and Heresy in Early Christian Contexts: Reconsidering the Bauer Thesis*. Wipf and Stock Publishers, 2015.
- Hollywood, Amy M. *The Soul as Virgin Wife: Mechtbild of Magdeburg, Marguerite Porete, and Meister Eckhart*. Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1995.
- Hornbeck II, J. Patrick. "Heresy". *The Wiley-Blackwell Companion to Christian Mysticism*. ed. Julia A. Lamm. 89-103. West Sussex: Wiley-Blackwell, 1st edition., 2013.
- Howells, Edward. "Early Modern Reformations". *The Cambridge Companion to Christian Mysticism*. ed. Amy Hollywood - Patricia Z. Beckman. 114-137. Cambridge: Cambridge University Press, 1st edition., 2012.
- Kangas, David. "Dangerous Joy: Marguerite Porete's Good-bye to the Virtues". *The Journal of Religion* 91/3 (2011), 299-319. <https://doi.org/10.1086/659656>
- Kirchberger, Clare. *The Mirror of Simple Souls*. çev. M. N. London: Burns, Oates & Co., 1927.
- Kutluer, İlhan. "Mistisizm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 30/188-190. İstanbul: TDV

- Yayınları, 2005.
- Lea, Henry Charles. *A History of the Inquisition of the Middle Ages*. 3 Cilt. New York: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2016.
- Lerner, Robert E. *The Heresy of the Free Spirit in the Later Middle Ages*. Berkeley: University of California Press, 1972.
- _____. *The Heresy of the Free Spirit in the Later Middle Ages*. California: University of California Press, 1972.
- Lüdemann, Gerd. *Heretics: The Other Side of Early Christianity*. Louisville: Westminster John Knox Press, 1996.
- Martin, Sean. *The Cathars: The Most Successful Heresy of the Middle Ages*. London: Pocket Essentials, 2014.
- McGinn, Bernard. “‘Evil-sounding, rash, and suspect of heresy’: Tensions between Mysticism and Magisterium in the History of the Church”. *The Catholic Historical Review* 90/2 (2004), 193-212.
- McGinn, Bernard. *The Flowering of Mysticism: Men and Women in the New Mysticism: 1200-1350*. New York: PublishDrive, 1998.
- Newman, Barbara. “Annihilation and Authorship: Three Women Mystics of the 1290s”. *Speculum* 91/3 (2016), 591-630. <https://doi.org/10.1086/686939>
- Pangle, Hayley. “Christian Mysticism as a Threat to Papal Traditions”. *Grand Valley Journal of History* 1/1 (29 Şubat 2012), 1-7.
- Parrinder, Geoffrey. *Mysticism in the World’s Religions*. Oxford: Oxford University Press, First Edition., 1976.
- Porete, Margaret. *The Mirror of Simple Souls*. ed. J. C. Marler - Judith Grant. Notre Dame/Indiana: University of Notre Dame Press, First Edition., 1999.
- _____. *Le Miroir des âmes simples et anéanties et qui seulement demeurent en vouloir et désir d’amour*. ed. Albin Michel. Paris: Albin Michel, 1984.
- _____. *The Mirror of Simple Souls*. çev. Robert E. Lerner. New York: Paulist Press, 1993.
- _____. *The Mirror of Simple Souls (Babinsky’s Translate)*. ed. John Van Engen, - Edward English. çev. Ellen Babinsky. New York: Paulist Press, First Paperback Edition., 1993.
- Robinson, Joanne Maguire. “Marguerite’s Mystical Annihilation”. *A Companion to Marguerite Porete and the Mirror of Simple Souls*. ed. Robert Stauffer - Wendy R. Terry. 38-59. Leiden/Boston: Brill, Illustrated edition., 2017.
- _____. *Nobility and Annihilation in Marguerite Porete’s Mirror of Simple Souls*. Albany: State University of New York Press, 2001.
- Romana, Guarnieri - Paul Verdeyen (ed.). *Le Mirouer des simples âmes/Speculum simplicium animarum*. Turnhout: Brepols, 1986.
- Sargent, Michael G. “The Annihilation of Marguerite Porete”. *Viator* 28 (1997), 253-280. <https://doi.org/10.1484/J.VIATOR.2.301079>
- Scarborough, Elizabeth. “Critical Approaches to Marguerite Porete”. *A Companion to Marguerite Porete and the Mirror of Simple Souls*. ed. Robert Stauffer - Wendy R. Terry. 295-323. Leiden/Boston: Brill, Illustrated edition., 2017.
- Schlager, Patricius. “William of Nangis”. *The Catholic Encyclopedia* (First Edition). ed. Charles Herbermann. 15/634. New York: Robert Appleton Company, 1912.
- _____. “William of Nangis”. *Catholic Encyclopedia*. 1912. Erişim 07 Ekim 2024. <https://www.newadvent.org/cathen/15634b.htm>
- Simons, Walter. *Cities of Ladies: Beguine Communities in the Medieval Low Countries, 12-1565*. Philadelphia, Pa: University of Pennsylvania Press, 2003.
- _____. “Staining the Speech of Things Divine: The Uses of Literacy in Medieval Beguine Communities”. *The Voice of Silence: Women’s Literacy in a Men’s Church*. ed. Thérèse de

- Hemptinne - María Eugenia Góngora., 85-110. Turnhout: Brepols Publishers, 2004.
- Strayer, Joseph R. *The Reign of Philip the Fair*. Princeton, N.J: Princeton University Press, 0 edition., 1980.
- Temiztürk, Halil. *Bir Mistik Rabibe Bingenli Hildegard*. Eskiyei Yayınları, 2019.
- _____. *Hıristiyan Mistisizmine Giriş*. Eskiyei Yayınları, 2021.
- _____. “Kutsallık ve Heretiklik Arasında Bağımsız Mistik Kadınlar: Beguineler”. *Mevzu – Sosyal Bilimler Dergisi* 8 (2022), 43-69. <https://doi.org/10.56720/mevzu.1118404>
- _____. “Orta Çağ’da Kilise ve Hıristiyan Mistikler Arasındaki Ortodoksi ve Heresi Tartışmasının Temel Nedenleri”. *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi* 5/1 (2022), 73-83. <https://doi.org/10.48120/oad.1076258>
- Verdeyen, Paul. *Le procès d’inquisition contre Marguerite Porete et Guiard de Cressonessart (1309-1310)*, ts.
- Visconti, Joseph. *The Waldensian Way to God*. Maitland: Xulon Press, 2003.
- Wainwright, John. “William of Paris”. *The Catholic Encyclopedia* (First Edition). ed. Charles Herbermann. 15/636-637. New York: Robert Appleton Company, 1912.
- Watt, Diana. “Margery Kempe”. *Encyclopedia of Life Writing: Autobiographical and Biographical Forms*. ed. Margaretta Jolly. 1/523-524. London: Routledge, 2001.
- Weber, Alison. “Gender”. *The Cambridge Companion to Christian Mysticism*. ed. Amy Hollywood - Patricia Z. Beckman. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
- Willis, Geoffrey G. *Saint Augustine and the Donatist Controversy*. Oregon: Wipf and Stock Publishers, 2005.

§